

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir Kinijos santykių: pilietinės visuomenės vaidmuo

(2006/C 110/12)

Pirmininkaujančioji JK, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2005 m. vasario 7 d. laišku paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl ES ir Kinijos santykių: *pilietinės visuomenės vaidmuo*

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, priėmė savo nuomonę 2006 m. vasario 20 d. Pranešėjas Madi Sharma, antrasis pranešėjas — Tom Ety.

425-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2006 m. kovo 15–16 d. (15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 93 nariams balsavus už, 2 — prieš ir 3 susilaikius.

1. Paaiškinimas

1.1 Ši tiriamoji nuomonė parengta pirmininkaujančios JK prašymu. Strateginės partnerystės su Kinija sukūrimas yra vienas iš pirmininkaujančios Britanijos prioritetų. Komisijos narys Peter Mandelson taip pat pabrėžė būtinybę kurti su Kinija santykius, grindžiamus žmogaus teisėmis ir labiau pliuralistinės pilietinės visuomenės koncepcija.

1.2 ES yra sukurta remiantis visų valstybių narių bendromis vertybėmis, kurias ji patvirtina ir skleidžia bendraudama su visu pasauliu. Į šių vertybių sąrašą įeina pagarba žmogaus orumui, laisvei, demokratijai, lygybei, teisei valstybei ir žmogaus teisių laikymasis. Remdamasi šiomis vertybėmis, Europos Sąjunga siekia kurti partnerystę su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis, regioninėmis ar pasaulinėmis organizacijomis, kurios laikosi žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių visuotinio ir nedalumo principų.

1.3 Europa yra politiškai ir ekonomiškai suinteresuota remti sėkmingą Kinijos tapimą stabilia, klestinčia ir atvira šalimi, kuri visapusiškai laikosi demokratijos, laisvos rinkos ir teisinės valstybės principų.

1.4 Itin spartus Kinijos ekonominis augimas ir socialiniai struktūriniai pokyčiai turėjo įtakos gyventojų grupių pajamų augimui, tačiau lėmė didėjančią gyvenimo, aplinkos, sveikatos priežiūros ir darbo sąlygų nelygybę, nes mažiau palankioje padėtyje esančios grupės dar labiau nusukdo. Kadangi nėra tvarkos, pagal kurią nukentėję asmenys galėtų teisėtai ir veiksmingai pareikšti savo teises ir siekius, kilo socialinių neramumų banga, kuri gali sužlugdyti Kinijos vyriausybės viltis sukurti klestinčią ir darnią visuomenę, o šioms viltims visiškai pritaria ir ES.

1.5 Komitetas jau anksčiau pareiškė savo nuomonę, kad tvirta ir nepriklausoma pilietinė visuomenė gerokai prisideda prie tinkamo valdymo ir politinio, ekonominio bei socialinio

stabilumo. Jo ryšiai su pilietine visuomene už ES ribų išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse patvirtina šį įsitikinimą. Dėl to Komitetas parėmė laisvų, nepriklausomų ir atstovaujamų darbdavių, darbuotojų, ūkininkų, vartotojų, aplinkos apsaugos, kooperatyvų ir kitų nevyriausybinių organizacijų kūrimą. Jis ragina priimti teisės aktus, užtikrinančius šių organizacijų teises, bei ratifikuoti ir įgyvendinti šias teises reglamentuojančius tarptautinius dokumentus teisėje ir praktikoje. Šis esminis požiūris pabrėžia itin didelį Komiteto pasiryžimą bendradarbiauti su pripažinta, nors dar tik besiformuojančia Kinijos pilietine visuomene. Komitetas sieks į šia veiklą įtraukti į jį įeinančias Europos organizacijų federacijas.

1.6 Šioje nuomonėje siekiama išanalizuoti Kinijos pilietinės visuomenės organizacijų pobūdį, funkcijas ir veiklos struktūrą bei parengti rekomendacijas, kad ES ir Kinijos pilietinės visuomenės pagerintų ES ir Kinijos tarpusavio santykius. Prieš trumpai aptardamas pagrindinius klausimus, Komitetas nori nurodyti, kad savo pastabas pateiks laikydamasis abipusės pagarbos principo. Reikia pažymėti, kad tarptautinės normos yra privalomos tiek ES, tiek Kinijai ir jų pažeidimas negali būti laikomas kurios nors šalies vidaus reikalu. Atsakomybė, kad teisės normų būtų laikomasi ir praktikoje, yra bendra ir tenka tarptautinei bendruomenei.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Nevyriausybinių organizacijų (NVO)

2.1.1 NVO padėtis Kinijoje

2.1.1.1 NVO Kinijoje susiformavo tik prasidėjus 1978 m. reformoms. Iki 2004 m. pabaigos Kinijoje buvo 289 476 registruotos NVO. Nėra žinoma, kiek iš jų yra pakankamai stiprios būti ES institucijų partnerėmis. Be to, šiuo metu Kinijoje yra nuo 3 000 iki 6 500 užsienio NVO.

2.1.1.2 Pagal Kinijos NVO apibrėžimą, tai yra socialinės ir ekonominės srities organizacijos, ir todėl prekybos ir pramonės asociacijos taip pat priskiriamos NVO. Komitetas mano, kad darbdavių federacijos ir profsąjungos yra svarbi organizuotos pilietinės visuomenės dalis, nors jos nėra NVO tikraja šio žodžio prasme.

2.1.1.3 Kinijos NVO yra suskirstytos į „socialines organizacijas“, kurios yra narystės organizacijos, ir „privatus ne ūkio subjektus“, kurie nėra grindžiama naryste, ne pelno socialinių paslaugų organizacijos, pavyzdžiui, privačios mokyklos ir ligoninės.

2.1.1.4 Yra aštuonios didelės nacionalinės socialinės organizacijos, kurios dažniau vadinamos „liaudies organizacijomis“ arba „liaudies masių organizacijomis“. Šias organizacijas, kurios apima Visos Kinijos profsąjungų federaciją (ACFTU), Jaunųjų komunistų lygą (CYL) ir Visos Kinijos moterų federaciją (ACWF), iš esmės įkūrė valstybė, kurios vardu jos atlieka administracines ir kitas funkcijas. ACFTU, CYL ir ASWF yra darbininkų, jaunimo ir moterų Komunistų partijos skyriai. Dėl to tokias organizacijas vadinti NVO yra klaidinga.

2.1.1.5 Kad Kinijos NVO galėtų veikti teisiškai, jas turi patvirtinti ir įregistruoti Civilinių reikalų ministerija arba jos vietos filialai. NVO registraciją reglamentuoja trys teisės aktai:

— Socialinių organizacijų registracijos ir valdymo taisyklės (1998 m.).

— Laikinosios privačių ne ūkio subjektų registracijos ir valdymo taisyklės (1998 m.).

— Fondų valdymo nuostatai (2004 m.)

2.1.1.6 Pagal dabartinių teisės aktų nuostatas kai kurias NVO sunku įregistruoti. Taip yra dėl dviejų priežasčių:

— reikalaujama, kad NVO surastų „profesinio valdymo subjektą“, kuris taptų jos priežiūros agentūra. Tik gavusi priežiūros agentūros pritarimą, NVO gali pateikti registracijos paraišką civilinių reikalų skyriams. Priežiūros agentūra turi būti valstybės organas arba tokio organo leidimą turinti organizacija. Ji taip pat turi būti susijusi su NVO siūloma veikla, t. y. vykdyti veiklą toje pačioje srityje, kurioje dirba NVO. Pavyzdžiui, literatūros draugiją turėtų prižiūrėti Kultūros valdyba, o ne Švietimo komisija. Antra vertus, valstybės organai pagal savo kompetencijos sritį ir neprivalo priimti iš NVO rėmimo paraiškų. Pavyzdžiui, Kultūros

biuras gali atsakyti remti kurią nors registracijos siekiančią literatūros draugiją.

— Panašios kompetencijos NVO negali veikti toje pačioje geografinėje teritorijoje. Pavyzdžiui, jeigu Pekine jau veikia neįgaliųjų asociacija, Pekine nebus leista įregistruoti dar vienos tokios organizacijos.

2.1.1.7 Pagal šias taisykles daug pilietinių NVO negali būti įregistruotos dėl to, kad neranda valstybinių įstaigų, norinčių būti jų profesinio valdymo subjektais, arba dėl to, kad toje geografinėje teritorijoje, kur jos ketina vykdyti veiklą, jau veikia kitos panašius uždavinius išsikėlusios NVO. Norėdamos veikti teisiškai, kai kurios NVO įsiregistravo pramonės ir prekybos biuruose kaip įmonės, nors užsiima visuomenei naudinga veikla ir pelno negauna.

2.1.1.8 Kai kurios NVO nusprendžia visiškai nesiregistruoti. Nors neįregistruotų NVO veikla yra nelegali, vyriausybė netrukdo tokioms organizacijoms, nes mano, kad jų veikla nežalinga. Tačiau nelegalus NVO statusas reiškia, kad tokios NVO gali būti lengvai panaikintos vyriausybei imantis reguliariai „švarinti ir gryninti“ NVO sektorių. Esama nemažai įrodymų, kad pastaraisiais metais Kinijos valdžios institucijos vis aktyviau kišasi norėdamos stebėti ir kontroliuoti tokių NVO veiklą, nes, jų nuomone, neleistinos nevyriausybinių organizacijų iš tikrųjų yra arba gali būti antivyriausybinių organizacijų ir destabilizuojanti jėga.

2.1.1.9 Komitetui žinoma, kad šiuo metu rengiamas naujas teisės aktas dėl NVO. Pirmą kartą bus reikalaujama įsiregistruoti visoms užsienio NVO.

2.1.1.10 Kinijoje „valstybinės“ NVO dažnai atskiriamos nuo „populiarių“ NVO. Ankstesnes NVO (GONGO) inicijavo vyriausybė ir jos gaudavo valstybės subsidijas. Jų darbuotojai dažnai būna įrašyti į vyriausybės algalapius, o vadovų pareigas paprastai eina į pensiją išėję valstybės pareigūnai. Populiarias NVO inicijuoja pavieniai piliečiai ir tokioms NVO valstybės subsidijos neskiriamos. Jų darbuotojai nėra valstybės tarnautojai, o į vadovaujančias pareigas neskiriami pareigūnai.

2.1.1.11 GONGO kartais yra užmezgusios glaudesnius ryšius su valdžia. Esant tokiems ryšiams, vyriausybė gali labiau pasitikėti GONGO ir laikytis nesikišimo politikos suteikdama joms daugiau *de facto* savarankiškumo. GONGO turi geresnes galimybes kreiptis į vyriausybę ir dalyvauti priimančias sprendimus.

2.1.1.12 Dauguma populiarių NVO siekia dirbti kartu su vyriausybe, o ne pabrėžti savo nepriklausomybę. Praėjus daugiau kaip dvidešimčiai rinkos reformos metų, Kinijos vyriausybė mažiau tiesiogiai kontroliuoja ekonominę ir socialinę veiklą, tačiau šias sritis ji vis dar stipriai laiko savo rankose. Be tam tikro valstybinių įstaigų ir pareigūnų pritarimo ir paramos negalėtų tinkamai veikti nė viena NVO. Galimybė kreiptis į vyriausybę yra vienintelis būdas, kad NVO galėtų veiksmingai dirbti, todėl Kinijos NVO apskritai vertina šią galimybę ir įtaką, o ne savo nepriklausomumą nuo vyriausybės, žinodamos, kad vyriausybė vis dar gali jas kontroliuoti ir šią savo galią panaudos, jeigu NVO peržengs tam tikras ribas.

2.1.1.13 Administruodama NVO, Kinijos vyriausybė „blaškosi“ tarp vienas kitam prieštaraujančių tikslų. Viena vertus, ji skatina augti NVO, kad perduotų joms tam tikras funkcijas, kurias ji pati vykdė pagal planuojamos ekonomikos modelį. Pavyzdžiui, ji tikisi, kad NVO galės pasidalyti socialinės apsaugos našta ir padės sutelkti visuomeninius išteklius valstybinėms socialinėms išlaidoms padengti. Antra vertus, vyriausybė budriai saugo NVO, kad jų aktyvi veikla neperaugtų į socialinį judėjimą, galintį kelti politines problemas ir lemti nestabilumą. Dėl šios priežasties per pastaruosius keletą dešimtmečių vyriausybė yra surengusi keletą „švarinimo ir gryninimo“ kampanijų, kad įtvirtintų NVO veiklos kontrolę, kadangi pajuto, jog šios slysta jai iš rankų. Nepaisant šių reguliarių kampanijų, pilietinės visuomenės augimo tendencija nesiliauja, nes NVO nuolat daugėja.

2.1.1.14 Oficialiuose leidiniuose vyriausybė nurodė, kad ji padeda dirbti šimtams užsienio NVO, veikiančių daugiau kaip dvidešimtyje skirtingų sričių Kinijoje, nes suteikė joms teisinį statusą.

Tačiau ji pareiškė, kad yra gerokai susirūpinusi užsienio NVO ir jų Kinijos partnerių organizacijomis. Kai kurios Kinijos NVO pranešė, kad jos tapo intensyvios kontrolės objektu. Jos atkreipė dėmesį ir į tai, kad valdžios institucijos aplinkos ir lyčių klausimus laiko „opiais“.

2.1.1.15 Vyriausybė dažniausiai teisinasi, kad socialinis stabilumas ir „darnios visuomenės“ sukūrimas yra didžiausi prioritetai. Tos pačios priežastys buvo nurodytos suimant disidentus ir cenzūruojant internetą. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad Vakarų bendrovės pardavė Kinijai apsaugos priemonių ir ugniasienių, kad būtų kontroliuojama ir ribojama žodžio ir informacijos laisvė. Kai kurios bendrovės pažengė dar toliau — jos pasirašė pasižadėjimus dėl savidrausmės pažadėdamos laikytis Kinijos cenzūros įstatymų.

2.1.1.16 Stulbina tai, kad, nors korupcija Kinijoje yra plačiai paplitusi ir yra aktualus jai klausimas, vietos NVO šio klausimo dar nepradėjo svarstyti.

2.1.1.17 Mokslininkai yra svarbūs ryšiams su užsienyje ir Kinijoje išsikūrusiomis NVO palaikyti. Užsienio NVO ir Europos Komisija dažnai bendradarbiauja su jais ir remia jų mokslinę tiriamąją veiklą.

2.1.1.18 Honkongo NVO bendruomenė, kuri aktyviai teikia paslaugas ir palaiko, ir toliau klesti. Abiejose srityse ji palaiko ryšius su žemyninės Kinijos kaimyninių regionų NVO.

2.2 Pilietinės visuomenės svarba ES ir Kinijos santykiams

2.2.1 Ir ES, ir Kinija paskelbė norinčios skatinti abipusį atitinkamų pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimą. 2003 m. Kinijos ES politikos dokumente teigiama, kad turėtų būti skatinami mainai tarp Kinijos ir ES fizinių asmenų ir nevyriausybinių organizacijų.

2.2.2 Nors tarp ES ir Kinijos pilietinės visuomenės organizacijų vyko mainai, jie kol kas nepadarė kokio nors didesnio poveikio dvišaliams santykiams. 2003 m. parengtoje EESRK nuomonėje dėl ES ir Kinijos santykių buvo pateikta keletas rekomendacijų, kaip stiprinti pilietinės visuomenės dialogus. Pavyzdžiui, 4.7 punkte siūloma ES remti ir intensyvinti Kinijos ir ES organizuotos pilietinės visuomenės ir ekonominių ir socialinių interesų grupių dialogą socialinio teisingumo klausimais (skurdo mažinimo, lyčių, aktyvesnio dalyvavimo, aplinkos apsaugos klausimais ir kt.) ir įtraukti dialogą tokiais klausimais, kaip žmogaus teisės, geras valdymas ir tautinių mažumų politika.

2.2.3 4.14 punkte siūloma, kad Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto būsimi apsilankymai Kinijoje ne tik stiprintų ryšius su Kinijos ekonomikos ir socialinių reikalų taryba, bet ir atnaujintų bei išplėstų ryšius su Kinijos NVO (svarbiausia su tų, kurios yra laisvos ir nepriklausomos) bendruomene, dirbančia sveikatos ir aplinkos apsaugos srityse, laikantis tų pačių principų, kaip ir 2002 m. liepos mėn. vykusio apsilankymo metu.

2.2.4 Kol kas nepasiekta svarbios pažangos šiose srityse. 2005 m. spalio mėn. EESRK apsilankymo Kinijoje metu EESRK ir KESRT pirmininkai pasirašė 2002 m. bendros deklaracijos priedą. Priede siūloma nustatyti metinių posėdžių dėl ES ir Kinijos pilietinės visuomenės ryšių suintensyvinimo tvarką. Jame taip pat siūloma kitame ES ir Kinijos vadovų susitikime paprašyti pradėti rengti ES ir Kinijos pilietinės visuomenės apskritojo stalo susitikimus.

2.2.5 Šie pasiūlymai yra konkrečios priemonės ES ir Kinijos pilietinės visuomenės ryšiams stiprinti. Jos gali padėti pilietinei visuomenei vaidinti svarbesnį vaidmenį ES ir Kinijos santykiuose, įskaitant SAR Honkongą ir Makao.

2.2.6 Darbuotojų ir profesinių sąjungų teisės, trišalis principas ir darbo santykiai

2.2.7 Kinijos teisės aktai dėl darbuotojų ir profesinių sąjungų teisių yra kur kas labiau ribojantys nei teisės aktai dėl NVO. Europos Komisija, Europos Parlamentas ir pats Komitetas jau ne kartą atkreipė dėmesį į šiuos apribojimus, pažeidžiančius tarptautines darbo normas, kurių ES valstybės narės ir Kinija turi laikytis. Pirmiausia Kinija nuolat pažeidžia TDO 87 ir 98 konvencijų tarptautines normas dėl laisvės jungtis į organizacijas ir dėl kolektyvinių derybų vedimo.

2.2.8 Kinijos vyriausybė teigia, kad yra išsamių teisės aktų, reglamentuojančių darbuotojų ir profesinių sąjungų teises, tačiau esama nemažo atotrūkio tarp teisės aktų ir vyraujančios praktikos. Kinijos vyriausybė šitą faktą pripažino tik visai neseniai. Kinijos liaudies kongreso komitetas išanalizavo 200 įmonių susiklosčiusių padėčių ir padarė išvadą, kad 80 % šių bendrovių teisės aktuose numatytos darbuotojų teisės yra labai pažeistos. Aštriausios problemos yra lengvosios pramonės srityje, kelių tiesimo ir statybos bei kasybos sektoriuose.

2.2.9 Komiteto nuomone, išsamioje diskusijoje apie pilietinės visuomenės svarbą ES ir Kinijos santykiams turi būti aptariami ir šie sunkumai. Svarbu, kad Komitetas pareikštų savo nuomonę šiais klausimais ir pateiktų pasiūlymus dėl ES ir Kinijos bendradarbiavimo šioje srityje, kurie leistų pagerinti padėtį. Šie pasiūlymai turėtų būti nagrinėjami ir svarstomi EESRK ir KESRT bendradarbiaujant.

2.2.10 Kinija, TDO narė, privalo laikytis 87 ir 98 konvencijose nustatytų teisių. Šios teisės įrašytos į Filadelfijos deklaraciją, kuri yra TDO įstatų dalis. Valstybių narių, dar neratifikavusių 87 ir 98 konvencijų, teisių pažeidimai gali būti svarstomi pagal TDO priežiūros sistemos nuostatas, konkrečiau — Valdymo tarybos asociacijų laisvės komitete. Vertindamas, Komitetas remiasi plačia precedentų teise dėl laisvės jungtis į organizacijas ir dėl kolektyvinių derybų vedimo, kuri buvo rengiama keletą dešimtmečių ir visuotinai laikoma objektyvios, nešališkos ir nepriklausomos teisinės analizės rezultatu.

2.2.11 Pastaruosius keletą metų Kinija buvo ne kartą kritikuota, kartais net griežtai, dėl 87 ir 98 konvencijose nustatytų teisių pažeidimų. Didžiausias neatitikimas tarp Kinijos profsąjungų teisės aktų ir 87 konvencijos yra Visos Kinijos profsąjungų federacijai (ACFTU) suteiktas profsąjungų monopolis.

Konvencijoje neatmetama vienos bendros profsąjungos, atstovaujančios darbuotojų interesams, galimybė, jeigu to nori darbuotojai, ir tokia nuostata atitinka TDO normą. Tačiau nuostata dėl profsąjungų monopolio sukūrimo prieštarauja Konvencijai, nes draudžia darbuotojams įsteigti alternatyvią organizaciją, nepriklausančią ACFTU.

2.2.12 Profsąjungų įstatymas apibūdina ir atskiros profsąjungos politinę orientaciją, be kita ko, numatydamas, kad ji turi remti Kinijos komunistų partijos vadovavimą. Be to, jame numatytas „demokratinio centralizmo“ principas, kuris, taikomas Kinijoje, yra nepriimtinas jokiai demokratinėi organizacijai.

2.2.13 Kinija nėra priėmusi kolektyvinių derybų įstatymo. Priimti norminiai aktai dėl kolektyvinių sutarčių, kurie yra labiau konsultacinio nei derybų pobūdžio. „Kolektyvinės konsultacijos“ laikomos tinkama priemone skirtingiems darbuotojų ir darbdavių interesams suderinti. Nė viena šių norminių aktų nuostata neatspindi svarbiausių TDO 98 konvencijos dėl teisės vesti kolektyvines derybas nuostatų, pavyzdžiui, vyriausybės skatinimo vesti kolektyvines derybas ir principo, kad besiderančios šalys negali kištis į viena kitos vidaus reikalus.

2.2.14 Kalbant apie teisės jungtis į organizacijas taikymą, Kinijoje apskritai neleidžiamos nepriklausomos profsąjungos ir griežtai užgniaujamos visos pastangos jas kurti. Tokias pastangas inicijuojantys asmenys yra suimami, jiems paprastai paskiriama įkalinimo bausmė, o kartais jie „perauklėjami darbo stovyklose“ arba uždaromi psichiatrijos ligoninėse. Nepaisant represijų, matyti aiški tendencija imtis kolektyvinių veiksmų už ACFTU ribų, įskaitant organizacinę veiklą. Nepriklausomi aktyvistai ir NVO, kurie rėmė įstatymų numatytas teises ginančius darbuotojus, vaidino svarbų vaidmenį remiant teisinės valstybės principus Kinijoje, tačiau 2005 m. jautė didėjančią administracinę ir policijos spaudimą.

Pirmiau nurodytame Liaudies kongreso komiteto pranešime buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad taikant 1995 m. įstatymą dėl kolektyvinių sutarčių, 80 proc. privataus sektoriaus bendrovių sutarčių nesudarė, nors pagal įstatymą jų reikalaujama. Jeigu sutartis sudaryta, ji paprastai galioja trumpiau nei vienerius metus. Sutartyse yra daugiau straipsnių dėl darbuotojų pareigų, o ne dėl jų teisių. Pranešime nurodoma, kad valstybinėse bendrovėse padėtis šiek tiek geresnė.

2.2.15 Darbuotojų teisių sritis dėl darbo sąlygų, kuri dažnai minima viešai ir kurioje stinga profesinių sąjungų veiklos, yra darbuotojų sveikata ir sauga. Gerai žinomas pavyzdys yra kasybos pramonė.

2.2.16 Tai dar viena įdomi svarstymo ir bendradarbiavimo sritis tiriant galimą pilietinės visuomenės svarbą ES ir Kinijos santykiams. Darbuotojų sveikatos ir saugos klausimas, aišku, skiriasi nuo pagrindinių darbuotojų ir profesinių sąjungų teisių klausimo. Kinija neratifikavo nė vienos svarbios TDO konvencijos; daugelio iš jų dar nėra ratifikavusios ir ES valstybės narės. Akivaizdu, kad teisė jungtis į organizacijas yra svarbi siekiant įgyvendinti tam tikras darbuotojų sveikatos ir saugos politikos nuostatas.

2.2.17 Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Komitetas pritaria Kinijos vyriausybės sprendimui skirti 100 000 saugos darbuotojų į 24 000 Kinijos anglies kasyklų ir norui padėti juos parengti.

2.2.18 Kalbėdama apie darbuotojų ir profsąjungų teises, Jungtinių Tautų ekonominė ir socialinė taryba savo atsakyme į Kinijos pirmąjį pranešimą dėl Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto įgyvendinimo atkreipė dėmesį į šiuos svarbiausius susirūpinimą keliančius klausimus, taip pat apie teisės jungtis į organizacijas draudimą ir pavojingas darbo sąlygas:

- diskriminaciją darbe ir dėl profesinės veiklos;
- prievartinio darbo kaip taisomosios priemonės taikymą nepaskiriant bausmės, be teismo ar klausimo persvarstymo;
- pavojingą vaikų darbą;
- vidaus migrantų darbuotojų teisių pažeidimą;
- nepakankamą atlyginimą tinkamam gyvenimo lygiui užtikrinti, pirmiausia kaimo vietovėse, ir nuolatinę išsiskolintų atlyginimų problemą, pirmiausia statybos sektoriuje.

2.3 Darbdavių teisių organizacijos

2.3.1 TDO 87 ir 98 konvencijos gina ne tik darbuotojų, bet darbdavių teises. Nuo dešimtojo dešimtmečio pabaigos Kinijos darbdavių konfederacija (KDK) stengiasi parengti keletą pagrindinių darbdaviams atstovaujančios organizacijos funkcijų. Pažanga daroma, tačiau tai vyksta lėtai, nors ir ne dėl vyriausybės kišimosi. Silpna finansinė padėtis, didelių valstybinių įmonių dominavimas ir tai, kad nėra darbo santykių sistemos, kurioje ji galėtų pasireikšti, yra svarbiausios priežastys, lemiančios jos ribotą įtaką. Užsienyje įsikūrusios tarptautinės duktėrinės įmonės nevaicina jokio vaidmens KDK.

2.3.2 Atrodo, kad KDK nelinkusi visapusiškai atstovauti savo narių interesams. Ji mano, kad partija gali atstovauti visiems interesams Kinijoje nesukeldama interesų prieštaravimo, ir dėl to savo vaidmenį apibūdina kukliai: vadovauti nariams, kad jie laikytųsi vyriausybės mikropotvarkių ir makropotvarkių, padėti spręsti konkrečias problemas ir, prireikus, prašyti taikyti vienodas sąlygas. Kita svarbi darbdavių organizacija — Visos

Kinijos pramonės ir prekybos asociacija — laikosi tokios pačios nuomonės.

Vis tik įdomu atkreipti dėmesį į tai, kad daug naujų organizacijų, pavyzdžiui, Visos Kinijos verslo savininkų federacija, atstovauja „naujųjų kapitalistų“ interesams. Yra nemažai socialinių ir profesinių organizacijų, atstovaujančių mokslininkų ir specialistų interesams ir užtikrinančių glaudų specialistų ir vyriausybės ryšį, kurios tampa susitikimų vieta idėjoms ir padarytai pažangai aptarti.

2.4 Darbo santykiai ir trišalis principas

2.4.1 Atsižvelgdamas į šias sąlygas, Komitetas privalo pakartoti savo susirūpinimą nuolatiniu didėjančiu socialiniu nepasitenkinimu ir neramumais. Remiantis oficialiais duomenimis, 2004 m. įvyko apie 74 000 didesnių darbuotojų protestų, kuriuose dalyvavo 3,7 milijono žmonių. 2003 m. vyriausybė suskaičiavo 58 000 akcijų. Nuo 1994 m., kai vyko 10 000 protestų, jų skaičius nuolat auga. Plataus masto socialiniai neramumai kelia didžiausią pavojų stabilumui. Akivaizdu, kad partija ir vyriausybė vis dar mano, jog nuolatinis didelis ekonominis augimas ir siūlomos pastangos sumažinti akį režiančius skirtumus patenkins Kinijos darbo jėgą. Iš esmės, jos stovi ant bedugnės krašto — tarp spartaus vystymosi ir stabilumo.

2.4.2 Komitetas ir toliau įsitikinęs, kad viena svarbiausių stabilaus ekonominio perėjimo apsaugos priemonių — kuo anksčiau sukurti šiuolaikinę darbo santykių sistemą, kurios dalyviai yra laisvi ir nepriklausomi. Trišalės konsultacijos pagal TDO 144 konvencijoje nurodytą apibrėžimą, kuris remiasi nepriklausomų darbuotojų ir darbdavių organizacijų sąvoka, galėtų būti tokios sistemos kertinis akmuo.

2.4.3 Esant dabartinėms sąlygoms, pilietinės visuomenės vaidmuo kuriant tokią sistemą yra labai menkas.

Žvelgiant iš darbdavių pozicijos, užsienio tarptautinės duktėrinės įmonės ir Europos prekybos rūmai Pekine galėtų aktyviau dalyvauti tame procese. Tačiau kol kas jie didelio ryžto nerodo. Galbūt įmonių socialinės atsakomybės priemonė, kuria Kinijos vyriausybė šiek tiek susidomėjo, bus svarbi.

Apskritai, ES profsąjungos nenoriai bendradarbiauja su ACFTU, nes ši organizacija nėra nusiteikusi atstovauti savo narių interesams. Esama susidomėjimo remti Kinijoje veiklą, informuojančią darbuotojus apie jų teises, jų rengimą darbuotojų sveikatos ir saugos srityse bei teikiant teisinę pagalbą teismuose. Kartais jos bendradarbiauja su vietos NVO. Jeigu tokia veikla galiausiai lems tinkamos darbo santykių sistemos sukūrimą, tai bus pirmi (ir būtinai labai atsargūs) žingsniai labai ilgame kelyje.

3. Išvados ir rekomendacijos

3.1 Akivaizdu, kad nebus lengva ES ir Kinijos pilietinėms visuomenėms veiksmingai bendradarbiauti. Labai skiriasi šios dvi kultūros ir politinės sistemos, be to, kol kas dar ne itin gerai suprantame vienas kitą. Nors taip ir yra, nuogaustaujama, kad Kinija į ES susirūpinimą atsakys, jog mūsų patirtis nėra tinkama atsižvelgiant į susiklosčiusią padėtį; neverta jiems sakyti, kad būtų panašesni į mus. Tačiau bendradarbiauti būtų naudinga ir bendradarbiavimą reikia vystyti.

3.2 ES būtina daugiau sužinoti apie sudėtingą pilietinės visuomenės vystymąsi Kinijoje. Nors nesunku suprasti norą nuolat pabrėžti siekį dirbti su iš tikrųjų nepriklausomomis Kinijos pilietinės visuomenės organizacijomis ir teikti joms paramą ir, kad tokia veikla turėtų būti tęsiama, ES būtina pripažinti, kad net populiaros (palyginti su valstybės organizuotomis) NVO palaiko neoficialius ryšius su vyriausybe ir didesnę reikšmę teikia galimybei bendrauti su vyriausybe nei savo nepriklausomybei. Europos Komisija turėtų toliau tirti kai kurių „liaudies masių organizacijų“, pavyzdžiui, Visos Kinijos moterų federacijos (ACWF), galimybes siekiant skatinti demokratiją, žmogaus teises ir teisinės valstybės principus Kinijoje. Pastaraisiais metais GONGO, liaudies masių organizacijos ir jų vietos skyriai pradėjo įgyvendinti keletą naujų iniciatyvų ir naujoviškų projektų šiose srityse.

3.3 Dėl to rekomenduojama, kad ES patvirtintų įvairiapusių požiūrį ir dirbtų kartu su įvairiomis NVO įtraukdama jas į veiklą skirtingais būdais ir atsižvelgdama į jų stipriąsias savybes bei kompetenciją. Ji turėtų plėsti savo ryšius su pilietinės visuomenės organizacijomis regionų ir vietos lygiu.

Papildomu susitarimu dėl Europos ESRT ir Kinijos ESRT bendradarbiavimo didinimo siekiama suintensyvinti jų darbo santykius kasmet pirmininkų lygiu surengiant susitikimus ir į kiekvienos šalies delegaciją įtraukiant delegatus, atstovaujančius organizuotos pilietinės visuomenės ekonominėms ir socialinėms sritims. Jame taip pat numatytas bendras požiūris prašyti ES ir Kinijos vadovų susitikimo įkurti dvišalį apskritąjį stalą remiantis dabartiniu Europos ir Kinijos ekonomikos ir socialinių reikalų tarybų bendradarbiavimu. Rekomenduojama, kad, pritarus šiam pasiūlymui, į Kinijos delegatų sąrašą būtų įrašyti ne tik vyriausybinių organizacijų, bet ir nemažai pilietinės visuomenės organizacijų atstovų, skirti delegatams patalpas apskritojo stalo susitikimams su nepriklausomomis pilietinės visuomenės organizacijomis.

3.4 Kalbant apie Kinijos teisinę valstybę, daug pilietinės visuomenės atstovų, kurie buvo susitikę su EESRK delegacija, prioritetą siūlė teikti esamų įstatymų vykdymui, o ne naujų įstatymų rengimui. Daug valdymo, žmogaus teisių apsaugos ir demokratizavimo problemų ir trūkumų lemia esamų teisės normų nepaisymas ir nesilaikymas. Remiant šių sričių tobu-

linimą, rekomenduojama, kad ES daugiau pabrėžtų būtinybę laikytis esamų įstatymų. Prašymas Kinijos vyriausybės laikytis pačios parengtų įstatymų gali sustiprinti ES paramą.

3.5 EESRK pripažįsta, kad Kinijos vyriausybė ir toliau yra susirūpinusi, kaip išlaikyti politinį ir socialinį stabilumą, ir bijo, kad nevaržoma NVO veikla gali lemti nestabilumą. Rekomenduojama, kad ES ir toliau nuolat pabrėžtų Kinijos vyriausybei, kad stabilumas ir gyvybinga pilietinė visuomenė nėra nesuderinamos sąvokos, jeigu laikomasi teisinės valstybės principų. Ji gali Kinijos vyriausybei parodyti, kad tai įmanoma, pateikdama savo pavyzdžių, visų pirma susijusių su naujosiomis valstybėmis narėmis iš Centrinės ir Rytų Europos, apie tai, kad tinkamai išsivysčiusi pilietinė visuomenė gali pagerinti valdymą ir padidinti stabilumą.

3.6 Atsižvelgiant į itin opius darbo klausimus dabartinėje Kinijoje, Kinijos vyriausybė gali būti nepasirengusi sušvelninti kontrolės darbo organizacijoms. Tik nuolat tarptautinio dialogo su Kinija metu pabrėžiant svarbiausią — laisvės jungtis į organizacijas — klausimą, galima tikėtis, jog vyriausybė sušvelnins savo kontrolę profsąjungoms.

3.7 Atsižvelgiant į Kinijos vyriausybės norą siekti pramonės ir prekybos asociacijų vystymosi, ES rekomenduojama pasinaudoti šia galimybe ir padėti Kinijos prekybos ir pramonės asociacijoms pasimokyti iš savo Europos kolegų patirties. Galiausiai, bet kurios pilietinės visuomenės grupės teigiama raida gali turėti įtakos kitoms visuomenės grupėms.

3.8 Atsižvelgdami į galimą ES pagalbos Kinijos vystymuisi sumažinimą, ir Kinijos NVO vadovai, ir užsienio NVO Kinijoje atstovai įrodo, kad Kinijos pilietinės visuomenės organizacijoms ES turėtų teikti bent jau nustatyto dydžio finansinę paramą. Šiuo metu Kinijos vyriausybė pilietinės visuomenės organizacijoms teikia labai ribotą finansinę pagalbą; privataus sektoriaus parama NVO veiklai irgi nepakankama. Dėl to rekomenduojama ES apsvarstyti galimybę Kinijos pilietinės visuomenės organizacijoms teikti nustatyto dydžio finansinę paramą arba ją padidinti skiriant priemonėms, kuriomis būtų siekiama skatinti laikytis pagrindinių ir darbuotojų teisių. EESRK pritaria Komisijos teikiamoms ir siūlomoms paramos programoms, skirtoms Kinijos pilietinei visuomenei vystyti, ir rekomenduoja ES apsvarstyti galimybę padidinti savo finansinę paramą Kinijos pilietinės visuomenės organizacijoms, tačiau norėtų pabrėžti, kad svarbu remti liaudies organizacijas skiriančioms joms mažas dotacijas pagal supaprastintą paraiškų teikimo tvarką, įskaitant techninę paramą tokioms paraiškoms rengti.

3.9 Labai svarbi ir nuolatinė ES programų, skirtų Kinijos NVO gebėjimams ugdyti, parama. Rekomenduojama pagerinti tokių programų rengimą, kad jos atitiktų konkrečius Kinijos NVO poreikius ir jose būtų numatytos konsultacijos su jomis.

3.10 Kinijos pilietinės visuomenės atstovai įtikinėja, kad ES turėtų panaudoti savo įtaką skatinant valstybinių NVO ir įmonių NVO partnerystes Kinijoje. Ji turėtų skatinti Kinijos vyriausybę kurti forumus, kuriuose NVO išsakytų vyriausybei savo nuomonę visuomeniniais klausimais. Tai klausimas, kurį ES turėtų imtis spręsti. EESRK savo 2003 m. nuomonėje dėl ES ir Kinijos santykių nurodė, kad NVO prasmingai atstovaus interesams tik tuomet, kai bus remiamasi laisve jungtis į organizacijas (3.13 punktas). Nors šiuo metu Kinijoje laisvė jungtis į organizacijas yra ribota, NVO gali aktyviau dalyvauti priimant sprendimus. ES gali parodyti Kinijos vyriausybei ir NVO, kaip Europos pilietinės visuomenės organizacijos atlieka rėmimo funkcijas, prižiūri valstybės valdymą ir prisideda rengiant valstybės politiką, kad Kinija pasisemtų patirties iš Europos.

3.11 Nepaisant įvairių spaudos laisvės apribojimų, Kinijos žiniasklaidos vaidmuo pastaraisiais metais buvo itin svarbus skatinant pilietinės visuomenės augimą. ES rekomenduojama ištirti būdus, kaip nuolat remti aktyvų Kinijos žiniasklaidos vaidmenį, įskaitant galimus žurnalistų mainus tarp ES ir Kinijos.

3.12 EESRK pripažįsta, kad Honkongo pilietinė visuomenė ir toliau gina demokratiją ir žmogaus teises Honkonge ir yra svarbus žemyninės Kinijos pilietinės visuomenės įkvėpimo ir paramos šaltinis. Rekomenduojama toliau palaikyti ryšius su Honkongo pilietine visuomene ir bendradarbiauti su ja.

3.13 EESRK ir kitoms atitinkamoms Europos pilietinės visuomenės organizacijoms rekomenduojama stebėti ir skatinti

Komisiją, kartu su Europos Parlamentu ir KESRT, atitinkamai stebėti pagrindinių teisių pažeidimus.

3.14 Diskusijos apie teisę jungtis į organizacijas ir kolektyvinių derybų teisę turėtų būti svarbiausias Komiteto darbo su KESRT žmogaus teisių srityje klausimas.

Komisija turi tęsti dialogą su Kinijos vyriausybe siekdama padėti jai įveikti išsisknijusį įtarimą dėl antivyriausybinių organizacijų, *Solidarnosc* poveikio ir įvairiaspalvių revoliucijų. Ji turėtų pasistengti teigiamai apibūdinti „įvairų darbo jėgos bendradarbiavimą“, kurį kaip svarbų klausimą Kinijos vyriausybė nurodė 2003 m. spalio mėn. *ES politikos dokumente* savo pasiūlymuose dėl ekonominio bendradarbiavimo ir prekybos. Struktūruotas ES ir Kinijos dialogas darbo jėgos, užimtumo ir socialinių reikalų klausimais, dėl kurio susitarė Komisijos narys Vladimir Špidla ir Kinijos darbo ir socialinės apsaugos ministras, galėtų būti gera galimybė šiam bendradarbiavimui įgyvendinti. Komitetas pasistengs panašiai panaudoti savo ryšius su KESRT.

3.15 EESRK ištirs, koks yra įmonių socialinės atsakomybės vaidmuo ir daugiašalėms įmonėms skirtų tarptautinių elgesio kodeksų (ypač EBPO gairių) vaidmuo padedant užsienio bendrovėms kurti Kinijos darbo santykių sistemą.

Rekomenduojama ypatingą dėmesį skirti profsąjungų, darbdavių organizacijų vaidmeniui, o kai kuriais atvejais NVO galėtų skatinti saugesnes ir sveikesnes darbo sąlygas darbo vietose.

2006 m. kovo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Ann –Marie SIGMUND